

Heikki Tiitolan kirjoitusvihosta arviolta 1950-luvulta:

Uotilassa

Tässä kertomuksessa Ulla-muori viettää tyttärensä häitä. Mennessään naimisiin Ulla-muorin tyttären Maijastiinan eli Marian kanssa 27.6.1865 Kaarle eli Kalle Klemola sai huollettavikseen myös Ulla-muorin nuorimmat lapset, eli vaimonsa sisaret Kustaan, Kallen ja Hannan. Vihkiminen toimitettiin kauniina keskikesän päivänä pihan lehtimajassa vanhan perheryijyn päällä. Häjäjuhlissa tarjottiin lahnaa, puuroa, leipää, voita, pannukakkua, kahvia ja muita herkkuja, jopa ruokaryypyt. Vieraita oli runsaasti, ja tunnelma kohisi musiikin ja tanssin tuoksinassa. Pian häiden jälkeen alkoivat nälkävuodet, mutta niistäkin selvittiin.

Kertomuksen on kirjoittanut Kallen ja Marian poika Heikki Tiitola mustakantiseen kirjoitusvihkoonsa, jota säilytetään hänen kesähuvilassaan Niemelässä Vehoniemessä. Tekstin on kirjoittanut vihosta puhtaaksi tammikuussa 2015 Kallen ja Marin pojanpojanpojantytär Johanna Tiitola.

Kalle Klemolan kosinta ja kihlaus poikkesi tavallisuudesta siinä ei puhemiehille tavalliset suosittelut eivätkä rikkauten kehumiset mitään vaikuttaneet. Se oli alun pitäin tunteen määräämä. Se osa mikä siinä oli räätäli Linkvistillä oli vain ystävällistä avustusta. Eiköhän siinä kehumisen aihetta ollut ainakaan mitä rikkauksiin tuli, kaiken sen kumosi tyhjentävästi Ulla-emännän reilu perheen esittely. Ja se mitä Kallesta tuli sanotuksi oli itsestään selvää: voimakas täysimittainen mies esittäytyi koruttoman kauniisti.

Mutta puheenaihetta antoi kihlaus kun se tuli tunnetuksi. Ennen kaikkea herätti ihmettelyä kuinka mies pistää päänsä sellaiseen ampiispesään: hetikohta miehelle suuri perhe huollettavaksi: tytär ja kaksi poikaa, joista vanhin Kustaa 18, Kalle 10 ja Hanna 6 v.

Ja itse Ulla-emäntä vasta 40 vuotias. Kysytään siinä miehen mieltä jos mieli säilyttää rauhallisen tasapainon. Eikä muuta voinutkaan ajatella, oikeassa olivat jotka näin ajattelivat ja ihan varmaan myös Kalle itse ymmärsi vaikean asemansa. Hän ymmärsi ettei siinä olleet kaikki että hän oli ottanut hoivatakseen perheen elämän raiteella – siitähän hän sai hyvityksen sovitulla tavalla lunastaessaan talon tulevan vaimonsa ja itsensä nimiin – vaan hänen tuli olla myös isän asemassa näille lapsille. Tämän velvoituksen hän kyllä vahvasti tuns. Hän oivalsi kuinka hänen alun perin oli asennoitava läheiseen suhteeseen näihin orpoihin. Oli hyvin ymmärrettävää että äidin silmä hellästi ja tarkasti valvoi lapsiaan ja jos hänen koko edesottamisensa sattuisi aiheuttamaan ristiriitaa vaikkapa vain vähänkin saattaisi sopusointu särkyä. Että näin tulisi käymään täytyi järki-ihmisten pitää varmana. Mutta kun tämä ymmärrettiin, ymmärrettiin myös rauhallisesti haihduttaa ristiriidat. Näin oli asioista keskusteltu ja kaikessa rakkaudessa ja Jumalaan luottavassa mielessä suunnitella elämää eikä paljoakaan piitattu siitä mitä naapurit ja ympäristö ajatteli ja sanoi.

”Antaa heidän kohista, kyllä he lakkaa”, sanoi Kalle rauhallisesti.

Ja niin kävi että jo kihlusaikana, mikä tuli lähes vuoden pituiseksi, Uotilan nuoret yhä lisääntyvällä ihailulla kiintyivät tulevaan lankoonsa. Pikku Hanna lähentyi vähitellen niin, että rohkeni jo tulla ihan polvelle istumaan. Puhumattakaan pojista. Kiihkeästi he odottivat sitä aikaa, jolloin saisivat miehistä johtoa poikamaisille harrastuksilleen.

Vanhin tytär Liisa muisteli vielä vanhana kuinka he Maijastiinan mukana iloitsivat kun Kalle sulhasmiehenä tuli taloon ja otti kääreihinsä (?) hentoisen morsiammensa. Mikä nätti nypykkä kookkaan miehen rinnalla! Ihan olisi turvallista ajatella elämää kun hän jo pian tulisi taloon.

- Saas nähdä minkälaiset häät toi Ulla emäntä saa toimeen. Ei silti kyllähän ne saavat kun vaan tahtovat ja varaa on, onhan tässä käden ulottuvissa hyvä kokki, Mikkolan matammi ja omista tyttäristä Liisa, vaikka onkin jo naimisissa ja lapsiakin on näppärä apulainen (?) ja sitten morsian, Maijastiina itte perin vikkellä ja touhuava. Ja totta kai hän parastaan koittaa kun saa miehen, jossa on hänelle miestä yli odotusten. Ja onhan sulhasella joukko aikuisiakin sisaria, hekin voivat olla apuna. Entäs, mahtavatko hankkia myös pelimannin ja siis oikeet tanssihäät. Mikseipäs, kun on se tapa eikä sitä ilonpitoa häissä vakavatkaan ihmiset kiellä, ei papit eikä lukkarit. Kyllä Ruusentaali, taitava hurnisti¹ ja viuluniekkakin isot häät pelaa kunhan eivät anna liiaksi viinaa. Se kun siellä sotaväen hurnistina ollessaan on siihen viinaan oppinut. Ja kun tulee humalaan tulee niin tolkuttomaan suureksi herraksi että ihan yli muitten on olevinaan, vallesmannien ja pappien tasolla ja silloin kyllä peli jää. Hän on herraa, herraa kaikissa vaiheissa, kuolemankin kuulemma herrailisi (?). Sanoo että se on yksi slaaki kun me herrat kuolla. Mutta muutoin hauska mies osaa käyttäytyä kun on selvä. Tottakai kun on paljon maailmaa nähnyt ja ihmisissä ollut. Yhä ja toista muutakin aprikoiitiin. Niin kuin sitäkin kuinka ne häät pidetään näin ahtaissa oloissa ja kun talo tässä lesken yksin sitä pitäissä on päässyt ränsistymään.

Häät tietysti oli tarkoitus pitää ja valmistuksiin ryhdyttiin aikanaan. Syksyllä jo valmistettiin maltaat ja syysteurastuksessa varattiin lihat ja pantiin erikseen. Kalaa, erittäin hyväksi tunnettua lahnaa saadaan omasta talon alla olevasta järvestä niin varmasti keväällä ettei siitä ollut huolta.

Talon huoneista puhuen oli Uotilassa avara pirtti uunilämmityksellä. Se oli alun perin rakennettu ulos lämpeäväksi ja oli ensimmäinen laatuaan ja vanhasta savupirtistä oli muodostettu pakaritupa josta samalla oli erotettu laskettava huone. Näiden huoneitten välissä oli poikki rakennuksen ulottuva porstua. Lisäksi oli talon piirissä pienehkö tupa porstuoineen, joka emännän vanhempien kuoltua oli joutunut talon käyttöön. Tietysti oli talossa myös kota ei ränni, jossa viinaa poltettiin ja suoritettiin muutakin suurempaa keittämistä karjalle ja ihmisillekin.

He olivat muuttaneet naapuripitäjästä, jossa isä, Pietari Pietarinpoika, oli parhaat vuotensa takonut kyläseppänä ja sen jälkeen Uotilan lähelle tupasensa pystyttänyt ja myös pienen pajapahasen suorittaen hiljaisuudessa pientä korjaustyötä sekä näperteli lukkoja ja sarantoja². Seppä Petteri oli kuollut v 1858 ja hänen vaimonsa jo aikaisemmin. Tässäpä vanhusten tupa oli siitä lähtien palvellut talon jonkinlaisena vierastupana. Tupaan jäi vanhusten perintönä pienehkö kaappi ja kirstu vuodelta 1821 ja on nämät nyt näitä muistiin merkitsijän Tampereella hyvin arvossa pidettyinä muistoina.

Sulhasmies oli myös tarjonnut apuaan häiden valmisteluun siten, että oli tuonut vanhan monitaitoisen mestari Friimannin korjailemaan pahimpia puutteellisuuksia rakennuksissa. Pikkutupa, joksi vanhusten perintötupaa nimitettiin, siistittiin tarkoituksella saada siitä morsiushuone ja sitte häiden jälkeen nuoren parin asuintupa. Pakarin uunia ja piisiä korjattiin ja ränniin tehtiin orsi, johon useampia pannuja ja patoja sopi roikkumaan yhtäkaik tulella.

---

¹ ilmeisesti torvensoittaja

² saranta: murteellinen vastine sanalle sarana

Hyvän hämäläisen naapuruuden apu otettiin huomioon ja niin varattiin yöpymistiloja pitkämatkaisille vieraille mikäli eivät omat aitat ja muut tilat riittäneet. Nämät seikat eivät tuottaneet vaikeutta koska häät päätettiin pitää sydänkesällä, tarkemmin sanottuna Kesäk. 27 pnä 1865.³

Hääpäivää suosi erittäin kaunis sydänkesän päivä ja se vapautti monesta huolesta ja antoi parhaan juhlatunnelman. Vieraat sopi ottaa vastaan sileällä ruohopihalla, johon oli koivun limoista tehty suuri maja sekä siihen tilapäisiä penkkejä. Vieraita saapui jalan ja hevosella ajaen. Sulhasen vieraat saapuivat yhtenä joukkona hevosilla, itse sulhanen edellä ajaen mustallaan, rinnallaan Josefiina sisarensa, sitten isä ja äiti ja toisia perheen jäseniä. Soitosta huolehti, kuten ennakoita arvailtiin hurnisti Ruusentaali ja oli hän todellakin ottanut mukaan myöskin sen torven, jolla hän aikanaan sotaväessä oli joikut päästellyt. Jo tällä hän antoi ilmoille komean luirutuksen, sotaväessä opitun sulhasen joukkueen saapuessa. Se oli uutta ja juhlavaa. Vieraitten kokoonnuttua hän västä päästeli viulustaan asiaankuuluvat marssit ja muut hienoudet.

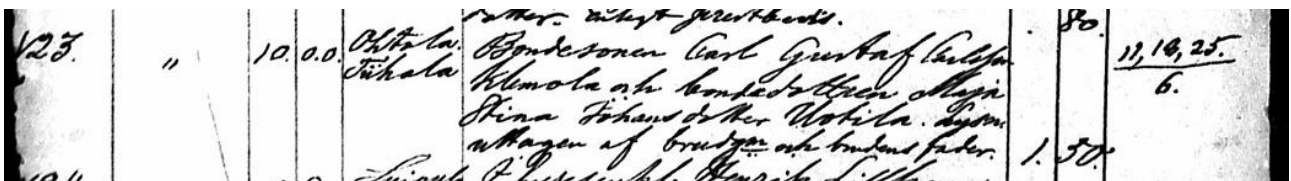
Sulhanen oli puettu sortuukkitakkiin⁴ ja tärkättyyn simsettiin⁵ johon kuului silkkihuivi kauniisti solmittuna. Vain harvoja isäntämiehiä oli puettuna sortuukeihin, useammat vaan tavallisiin kesätakeissa. Morsiammella oli musta musliinipuku ja päässä kruunu, jonka oli valmistanut kauppiaan nuori rouva joka sitä käytti monilla morsiamilla koska hän oli paljon käytetty kaaso. Mutta tänään oli hän keksinyt jotain uutta: morsiamella oli vielä kaunis kukkavihko taidokkaasti sidottu luonnon kukista ja sulhasellekin kiinnitettiin valkoruusun kukka rintaan.

Nuoret tytöt olivat yleensä puettuna kauniisiin pumpulipukuihin, pumpulikangasta kun silloin jo valmistettiin Tampereen puuvillatehtaalla, muutamilla sentään oli puvut kotitekoista pellavakangasta. Ne emännät, jotka olivat ansainneet silkkinsä, esiintyivät silkki hartioilla.

Vihkimään kutsutun pastori W. Pomoellin⁶ ehdotuksesta toimitettiin vihkiminen pihan lehtimajassa vanhan perheryijyn päällä. Se olikin onnistunut ajatus. Ujoimmatkin vieraat siinä tunsivat olonsa kotoisiksi avaran taivaan alla ja siinä tämä pyhä toimitus herkästi vaikutti häävieraisiin. Vihittävien sivulle asetui kuin kunniavahdeiksi kuusi morsiuystytöä ja kuusi sulhaspoikaa. Sitten morsiusparin vanhemmat ja likeiset omaiset, etäämmälle muu hääväki.

Vihkimisen suoritti pastori lyhyesti kaavan mukaan ja sen päätyttyä aloitti vanha kanttori virrestä ”Jesus johdata tiemme kulkua” johon jopa morsiankin kauniilla äänellään yhtyi. Sitten seurasi tavanmukainen kädestä pitäin onnittelu jonka Ulla emäntä aloitti viipyen kauan tyttärensä syleilyssä. Se oli äänetön siunaus, sen kaikki uskoivat. Kun hän sitten pudisti vävynsä kättä kuultiin hänen lausuvan: ”niin kuin päiväsi, niin on myös voimasi oleva”. Ne jotka kuuluivat tämän hiljaisen kuiskeen pitivät sitä enteenä siihen kuinka työntäyteiset päivät tulevat olemaan siunatut.

3

http://www.sukuhistoria.fi/sshy/kirjat/Kirkonkirjat/kangasala/vihityt_1865-1879_mko613-615/2.htm

⁴ pitkä miesten takki

⁵ takin alla pidettävä paidan etumus

⁶ Vilhelm Pomoell, s. 1.9.1809, vuoteen 1824 sukunimenä Punto. Vihitty Punkalaitumella 3.7.1842, puoliso Emma Katarina Kristiina Bergroth, s. 27.2.1824, k. 20.1.1900 Kangasalla. Vanhemmat Fredrik Efraim Bergroth ja Christina Sofia Hornborg Wilhelm luki papiksi ja otti sukunimekseen Pomoell. Pastori Wilhelm Pomoel oli ylimääräisenä pappina Karkussa vuosina 1835-37. Kangasalla n. 1846-48 alkaen.

<http://pekmet.suntuubi.com/?cat=13>

Vihkimisen jälkeen seurasi kohta päivällinen tuvassa. Peräseinällä ja toisella sivuseinällä oli pitkät pöydät. Pöytäkalustoa oli lainattu kirkonkylän kauppiaalta ja naapureilta, mutta vaatimatonta oli sittenkin. Posliinilautasia oli vain arvovieraille samoin juomalasia ja karahviinejä⁷, yleensä juotiin olut ja maidot yhteisistä haarikoista ja tuopeista ja suurin osa lautasista oli puisia samoin lusikat. Siihen aikaan oli monissa taloissa pitoja varten erikoiset puiset juhlaalusikat ja juhla-lautaset.

Kun räätäli Linkvisti, paikkakunnan yleinen hovimestari oli johtanut vieraat pöytään, jossa oli valtaiset korilliset leipää ja voita, tarjottiin ensin suolattua lahnaa: puiset kalakupit kiersivät pöytiä, sekä morsian että sulhanen aloittivat ja lähettivät kupit kiertämään. Kalan aikana tarjottiin ruokaryypyt suurista tina- ja lasipikareista, jotka kiersivät miehestä mieheen pöydässä. Siitä maistoi kuka enemmän kuka vähemmän viinimät ihmiset eivät maistaneetkaan. Räätäli Linkvisti täytti pikareita tarpeen mukaan. Ryypyn jälkeen tarjottiin perunalootaa, jota kalan kanssa syötiin. Sitten tarjottiin sian lihaa suurilta lautasilta sopiviksi paloiksi leikattuna ja sen kanssa räätikkälootaa. Sitten seurasi rynnipuuro. Puuroa tuotiin pöytään monissa kivivadeissa samoin maitoa.

Arvovierailta oli lautasia puuroa varten mutta talonpoikaiset vieraat söivät puuron yhteisistä vadeista ottamalla puuron ja maidon eri astioista lusikkaansa. Pannukakkua ja väskynäräämiä oli jälkiruokana. Kun ne oli nautittu veisattiin ruokavirsi. Nopeasti oli ateria syöty, tuskin tuntia enempää siinä kului aikaa ja se olikin tarpeen koska väkeä oli niin paljon että siitä karttui enemmän kuin kaksi pöytäkertaa. Ensimmäisessä pöydässä aterioivat morsiusparin lisäksi pappilan ja lukkarin herrasväki morsiusparin vanhemmat sekä arvokkaimman muut vieraat kun taas nuori väki mielellään jäi toiseen pöytään. Hyvän matkaa täyttyi vielä kolmatta pöytää varhaisnuorisosta ja apuväestä. Tässä pöydässä isännöi morsiammen sisaren ja veljet. Varsinkin talon pojat Kustaa ja Kalle pitivät iloa yllä ja ihailivat mielessään kuinka oli hyvä asia kun se Linkvisti oli tehnyt heille uudet vaatteet ja kuinka se vaatehomma somasti liittyi näiden häiden alkuvaiheeseen.

Sillä välin tarjottiin lehtimajassa kahvia ensi pöydässä välle Linkvistin johdolla. Oli siinä vanhemmankin väen mieli kohonnut oikeaan häävireeseen kun luontokin niin somasti sitä nostatti. Järvikylä on kaunista seutua. Laajat viljelykset avautuvat suurselästä alkaen ja sulkevat hauskesti syleilynsä pari pientä järveä, joista toinen, Pikkujärveksi kutsuttu, liittyy juuri Uotilan viljelysten alla olevaan rantaniittyyn. Siellä niityllä liekapaalujensa lähellä lekotteli häävieraitten hevoset nauttien hekin runsaasta luonnon antimesta. Kaikki oli niin leppoisaa. Ulla emäntä talutteli nuorimpaansa, pikku Hannaa tervehtimään morsiusparia. Kun sulhanen nosti Hannan polvelleen istumaan ja silitti hyväillen hänen tummaa kiharan peittämää päätänsä, alkoi Ulla emäntä:

- Sinä, Kalle, saat tästä tytön ja minun itsenikin ja vielä joukon muita isompia lapsia. Sinulle lankeaa taakka, jonka alla varmaankin moni väsyisi. Jos sinä tämän taakan jaksat kantaa olet silloin tehnyt työn, josta vielä nousevat polvet sinua kiittävät. Minä lupaan tehdä siitä heikoilla voimillani vain lapsieni ohjaamiseksi Jumalan pelkoon. Luotan sinuun ja Maijastiinaan.

Tämä koruton puhelu ilmaisi elämän ymmärrystä sekä nöyrää ja kiitollista mieltä.

- Tietein ja harkiten tämän olen ottanut ja tämän Maijastiinan tähden. Eihän tässä muuta tapahdu kuin että tulen vain lisäksi perheeseen ja toivon siinä olevani joksikin avuksi.

Keskusteluun yhtyi myös pastori lausuen ilonsa siitä että elämä aloitetaan tällaisella yhteisymmärryksellä ja Jumalaan luottaen. Samalla hän seurakunnan puolesta lausui onnittelunsa nuorelle parille. Sanoi että sulhasen vanha talonpoikainen suku on yli kaksisataa vuotta uskollisesti viljellyt isältä perittyä maata ja uskoi tämän terveen suvun jäsenen, joka nyt tosin on irtaantunut vanhasta kotitalostaan, hyviä perinteitä

---

⁷ vanha sana karahville

vaalien on hämäläisellä sitkeydellä uskollisesti ja menestyksellä luovan itselleen ja jälkeentulevilleen tilaa elämälle.

Ja vanha kanttori ehdotti, että tämän vakavan hetken ja kauniin kesäpäivän kunniaksi laulettaisiin suvivirsi. Virteen yhtyi myös joukko pirtissä ateriaansa lopettelevista nuorista. Se sopi hyvin heille ruokavirreksi.

Näissä häissä myös tanssittiin. Sitten kun kaikki oli ravittu ja pöydät pirtistä koottu pois alkoi tanssi. Ruusentaali antoi torven toivotuksella lähtömerkin ja Linkvisti johti seuruetta pirttiin huolehtien että morsian ja arvovieraat saivat sopivat istuinpaikat alkoi R viululla häävalssin. Sen aloitti morsiuspari ja pian siihen yhtyi nuoret ja vanat. Pyylevät emännät ja isännätkin. Kaikilla oli sydämen pohjasta hauskaa. Kerran taas oli hetki, jolloin arkinen huoli oli pois, tai se siirrettiin huomiseksi. Tänään vietetään Maijastiinan ja Kallen häitä, nyt iloitaan monesta aikaa ja monen tulevan ajankin edestä. Usein oli tällaisissa juhlissa solmittu uusia pysyviä ystävyyssuhteita ja vanhoja muistoja uusittiin. Ne oli tapauksia, joita muisteltiin vuosikymmeniä. Ja tanssi oli riemukas välittäjä jurojen hämäläisten kesken. Siksi se oli niin ymmärrettävää ja myönteistä.

Pidot loppuivat. Me jotka näitä vuosikymmenten takaa muistelemme tiedämme kuinka tämän pariskunnan elämänkaari utterasti ponnistellen kohosi puolipäivän korkeuteen ja laski aikanaan illan tyyneyteen kuin kesäinen päivä.

*

Monen, elämää pitkältä kokeneen, kuulee selittelevän kuinka elämä ennemmin taikka myöhemmin asettaa eteemme vaikeuksia ja että hyvä on jos ne koetaan silloin kuin elämä tuli vielä virkeänä leimuaa; silloin ne jaksetaan kestää lannistumatta, parempien päivien toivossa. Ne vaikeudet mitkä sattuvat Uotilan nuoren pariskunnan kohdalle olivat tosin aivan vähäiset (?) siinä että koskivat koko kansaa ja niinmuodoin lukemattomia muitakin nuoria ihmispareja, ehkä toisia vielä raskaammin kuin heitä. Oli tuleva suuri ahdistuksen aika, aika, jonka edessä monet sortuivat jopa kuoleman kurimoon. Lähestyi aika, joka mainitaan nälkä- ja kuolovuosien nimellä. Sarja kylmiä kesiä ja hallaisia syksyjä alkoi ja huippeni 1867 kesään, jota ei ollenkaan tullut siinä mielessä että sanottavasti olisi tuottanut elintarpeita. Hyvän käsityksen nykyisin elävä ihminen saa näiden vuosien luokasta (?) kun tarkastelee vanhojen puiden vuosirenkaita. Niistä näkyy kuinka ne olivat pieniä. 4-5 vuoden aikaan, kaikkein pienin, tuskin näkyvä 1867-68. Luonto näytti kokonaan unhoittaneen kasvillisuuden. Synkkä varjo ahdisti ihmismieliä. Ahdisti ja sai aikaan toivottomuuttakin, mutta yksi seikka on merkille pantava, nim. se, ettei aikakirjat kerro kenenkään ryhtyneen ryöstöihin tai muihin omavaltaisuuksiin, on sanottu että nälkäinen saattoi kuolla jyvääntä kynnyksellä. Kansassa oli Saarijärven Paavon uskoa: "Vaikka kokee, eipä hylkää Herra". Ja tämä usko kantoi vielä silloinkin kun kuolon enkeli niitti saalistaan. Kuolemankin näki moni Armon enkelinä.

Uotilan väki joutui muitten mukana tämän synkän pilven varjoon. Mutta heillä oli myös koettu luottamus Saarijärven Paavon Herraan ja he noudattivat myös toista puolta Paavon mielialasta: auttoivat lähimmäisiään. Tuskin oli Uotilan nuorelle syntynyt esikoinen kun he joutuivat ahtaan ajan koittelemuksiin.

[kertomus tuntuu loppuvan kesken, tiedossa ei ole jatkuuko se jossain]